

L'afer Publigest ha posat d'actualitat la indefensió del ciutadà davant les xarxes informàtiques

Rita & Berta, dues amigues perilloses

Als seus grans ordinadors *Rita* i *Berta*, l'estat posseix informació sobre l'individu que, cas de produir-se connexions o fugues, pot atemptar greument contra la seua intimitat. Mentre es debat una llei que pose límit a aquests perills, les dades continuen circulant sense control.

Fins a cinquanta dades de més de 22 milions de ciutadans. Aquest era el producte ofert per l'empresa Publigest als seus clients: partits polítics, entre ells la UCD i el PSOE, sindicats, empreses de venda directa i, fins i tot, associacions religioses i de consumidors. Les últimes investigacions han demostrat que, d'algunes de les persones fitxades, se sabia també si tenien o no amant.

La polèmica creada per l'afer Publigest ha destapat a l'opinió pública tot un món de fitxers més o menys secrets en què figurem molts de nosaltres sense saber-ho i també ha descobert un negoci fins ara legal: la venda de dades personals, que mou al voltant de 200.000 milions de pessetes anuals a l'estat espanyol. Els usos d'aquesta informació són molt diversos: des d'enviar l'anunci d'un cotxe al jove que acaba de començar a treballar fins a fer xantatge durament al polític que ha patit un tractament psiquiàtric.

Les dades de què disposava Publigest permetien als seues clients qualsevol d'aquestes dues possibilitats. Entre la informació arxivada hi havia

una llista de viudes de l'estat espanyol, dades sobre malalts que havien passat per l'hospital Primero d'Octubre de Madrid i informacions específiques sobre 1.400 pilots de la companyia Iberia.

El perill del xantatge cobra amb les possibilitats informàtiques unes dimensions desconegudes. L'afer del senador nord-americà Gary Hart, que va haver de renunciar a la seua candidatura a la presidència als EUA després que se li coneguera un assumpte de faldilles, n'és una bona prova. Un detectiu especialitzat en tècniques informàtiques va seguir els recorreguts de les targetes de crèdit del senador fins que va descobrir que feia sovint compres de roba interior femenina que no corresponien a la talla de la seua dona. Amb aquesta dada, només calia confirmar la sospita mitjançant un bon sistema de vigilància. Però la tecnologia ja fa temps que ha arribat al nostre país i casos com aquest no tenen per què passar només quan tractem de candidats a la presidència dels EUA. Durant l'anterior legislatura, el Partit Popular va atacar un diputat socialista de la Diputació de

València amb l'acusació que havia tingut una baixa per depressió i que el seu estat mental no el qualificava per al càrrec.

Amb aquest ambient, Publigest no ha fet sinó servir d'espoleta per a una bomba que havia d'estallar. El procés legal continua. D'una banda hi ha Joaquín González López, cervell de la xarxa de dades que continua manifestant que tot el que va fer era legal i que no és més que una víctima de la Comissió de Llibertats i Informàtica i "la multinacional que la protegeix".

La Comissió de Llibertats i Informàtica (CLI) és la responsable de l'acusació popular. Respecte a la multinacional al·ludida per González, un dels membres més destacats de la CLI ha reconegut sense problemes que treballa en IBM, empresa que difícilment podria traure cap benefici d'aquesta acció.

La CLI va iniciar els seus treballs pel novembre de 1990 i va celebrar l'assemblea general constituent l'abril de 1991. Està formada per diverses institucions que van des de l'Asociación Española de Marketing Directo a l'Asociación de Técnicos de Informàtica,

passant per les centrals sindicals majoritàries, Judges per a la democràcia o les associacions de consumidors. En la seua carta fundacional defineixen la seua voluntat de col·laborar amb els governs per tal d'evitar "el perill que representa l'ús indegut de la informació i les seues tecnologies".

Aquest perill, el "cerele informàtic es pot tornar asfixiant per a un sistema de llibertats", ve, bàsicament, dels bancs de dades creats per l'estat. Publigest era una empresa privada però, tal com han declarat els seus responsables, tota la informació provenia d'arxius públics. El treball de l'empresa de Joaquín González era "connectar" els diversos bancs de dades per extraure unes fitxes tan completes com poguera.

Per a la CLI i per a l'opinió pública en general, aquesta acció és un delictes però la situació legal de l'estat espanyol és confusa i antecedents de la pràctica de la "connexió" d'arxius figuren en mans del mateix estat. L'any passat, per informar de la manera en què s'havia de renovar el padró municipal, l'ajuntament de Madrid va enviar un pre-padró com a model a tots els responsables de família. Hi figuren diverses dades dels ciutadans, entre elles el número del carnet d'identitat. Semblava absolutament innocent però hi havia una dada estranya: el número del carnet d'identitat no figu-

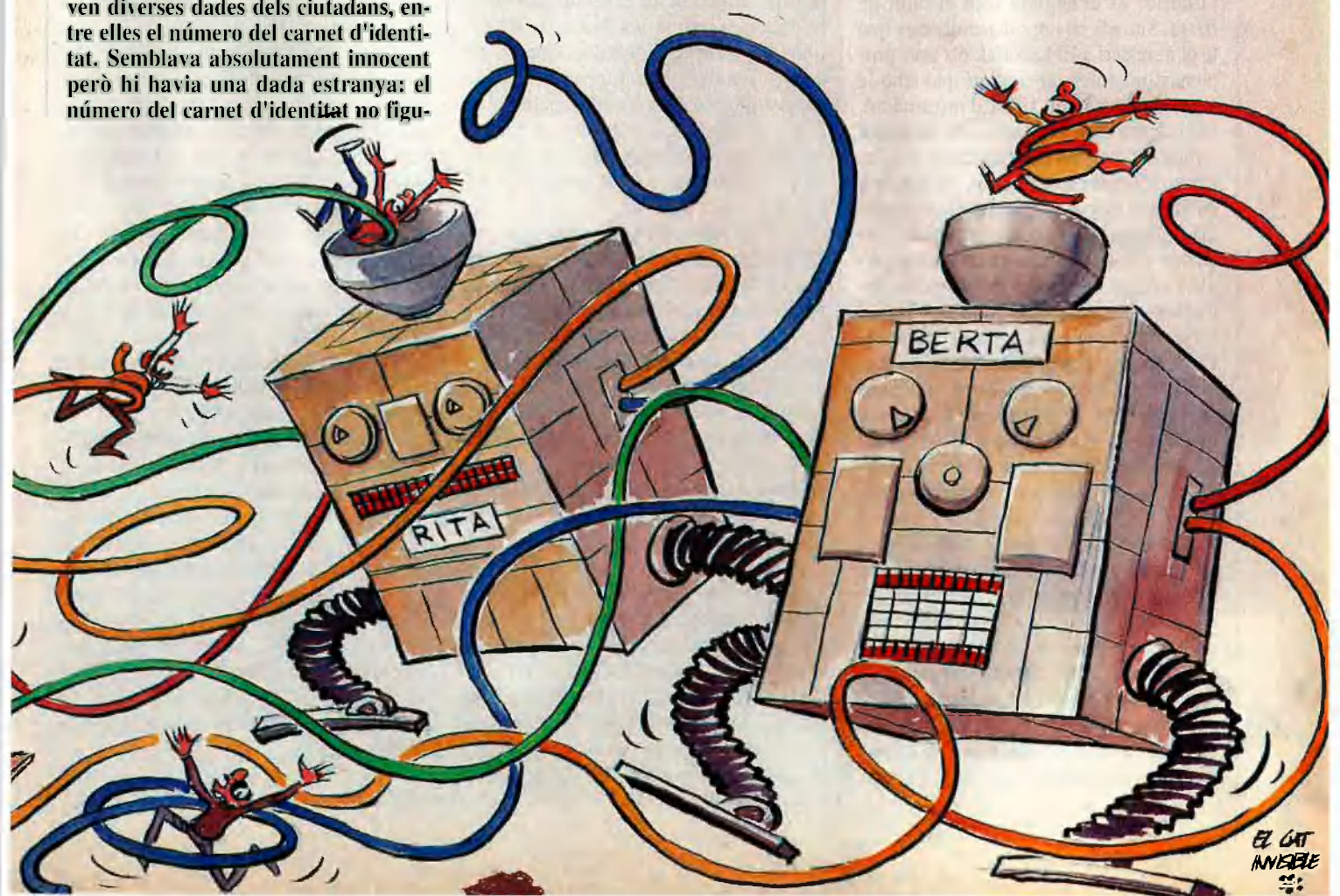
rava en l'anterior padró. Per a incloure'l, era necessari haver "connectat" amb algun altre fitxer. El fet que foren els responsables familiars, és a dir, els contribuents de la unitat familiar, els que tenien el número del carnet d'identitat fa pensar que la "connexió" es va fer amb *Rita*, el sistema informàtic del Ministeri d'Hisenda.

RITA, UN ORGULL NACIONAL.

Rita, denominació que des del ministeri atribueixen als periodistes i que la premsa diu que l'ha copiada dels tècnics informàtics, és l'element més precià de la informàtica estatal. Al seu interior es guarden més de 700 milions de dades de 22 milions de contribuents. El ministeri no té cap problema a facilitar la seua estructura per tal de donar a conèixer les possibilitats, cada vegada majors, de controlar els defraudadors. Amb un sistema format bàsicament per ordinadors de la marca IBM, la peça central la constitueixen dos ordinadors Bull DPS 90 que van ser comprats a França en el

canvi ministerial en què Solchaga va rellevar Boyer. Aquesta important compra de material a l'estat veí va ser, per a alguns analistes, una compensació a la política de col·laboració en la lluita anti-ETA del govern francès.

Rita ha demostrat diverses vegades la seua eficàcia. El 1985, davant la Llei d'Incompatibilitats, l'organització col·legiada de metges va decidir prendre mesures de pressió. Alguns dels seus membres decidiren que no declararien al ministeri els llocs de treball que exercien. La resposta de Javier Valero, director general aleshores de la Inspecció de Serveis de l'Administració Pública, va ser molt contundent: "Per als metges que no declaren hi ha fórmules facilíssimes que permeten descobrir-los. Demanar les dades a l'Insalud, traure-les dels ordinadors clínics com ja s'ha fet en algun cas i seguir unes instruccions publicades en el BOE segons les quals tots els habilitats de l'administració estan obligats en gener a enviar una fotocòpia de la seua nòmina del mes a la inspecció general. Quan jo reba aquestes

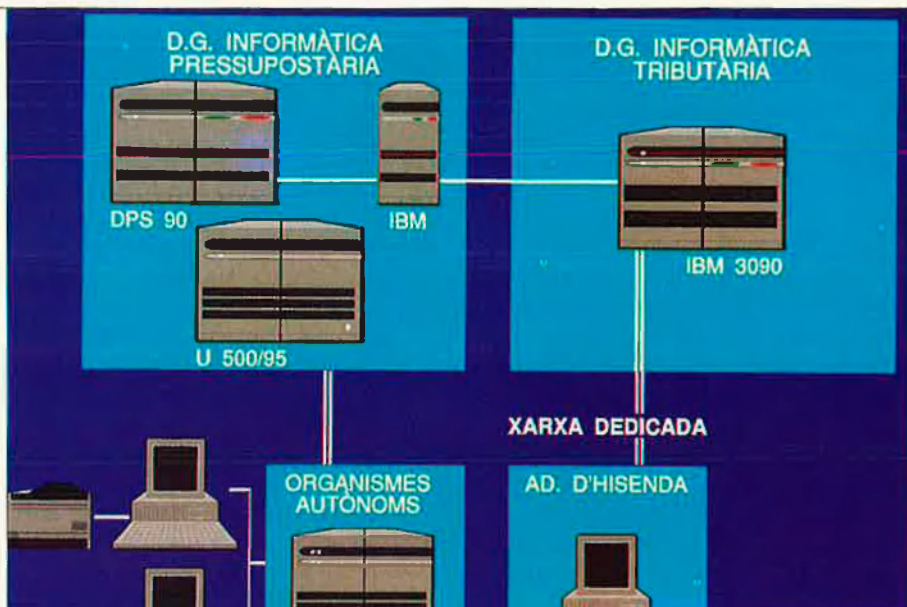

nòmines, les introduiré en el nostre ordinador personal *Rita* i sabrem quines persones són incompatibles". Aquest argument va ser decisiu per frenar la contestació dels metges. En algunes demostracions, Hisenda ha aconseguit saber on ha estiujeat una determinada persona i quin és el nombre de fills que té a través del seu NIF. No cal ni dir què passaria si aquell estiu la persona haguera dit a qualsevol altra, per qualsevol raó, que ha estiujeat en un lloc diferent al que *Rita* coneixia...

RITA-BERTA, LA CONNEXIÓ FATAL

Precisament l'existència del NIF és una de les grans batalles que la CLI encara no dona per perduda. Julián Marcelo, un dels seus membres, afirma: "l'existència del NIF, amb el mateix número que el del carnet d'identitat permet la connexió entre un arxiu i un altre, el d'Hisenda i el del Ministeri de l'Interior. D'aquesta manera, els arxius perden la finalitat amb què van ser creats i ja no se sap què es pot fer amb aquestes dades que, com ha demostrat el cas Publigest, poden no estar gaire ben guardades".

La xarxa d'ordinadors del Ministeri de l'Interior és coneguda sota el nom de *Berta*. Situada en unes dependències que té el ministeri a El Escorial, els seus propietaris no volen, al contrari que amb la *Rita*, donar-ne cap tipus d'informació. Els orígens d'aquesta xarxa es remunten a l'any 1978, quan Rodolfo Martín Villa, aleshores ministre d'Interior, va viatjar a Alemanya disposat a copiar el seu sofisticat sistema de policia informàtica. D'aquesta manera es van instal·lar els primers equips Siemens 7760 que complementaven els anteriors Siemens 7730 i formaven la primera peça de la *Berta*. La *Berta*, que depèn de la direcció general de Policia, emmagatzema les dades de 40 milions de documents d'identitat, també com 700.000 empremtes digitals de persones *fitxades* i tota mena de registres de delictes i de moviments d'hotels. El ja conegut cas de la detenció d'Enrique Curiel a l'aeroport de Barajas, en ser detectat per la terminal de la *Berta*, va demostrar que moltes de les fitxes creades durant el franquisme per militància política o *perillositat social*, encara continuen emmagatzemades. Ara *Berta* tindrà també totes les dades de què disposava Publigest. El jutge, en una decisió que membres de la CLI han qualificat d'increïble i perillosa, va deci-

La Rita i les seues connexions.

Les màquines que ens controlen

A través dels seus fitxers, l'estat té una gran quantitat de dades sobre nosaltres que, moltes vegades, no arribem ni a sospitar. Aquest són els ordinadors més importants.

Berta: Ordinador del Ministeri de l'Interior que depèn de la direcció general de la policia. Compté les dades de 40 milions de carnets d'identitat. Coneix els nostres familiars més propers i les relacions entre ells amb les adreces incloses. Vigila els nostres moviments en hotels i té 700.000 empremtes digitals de persones que alguna vegada estigueren fitxades.

Rita: És l'ordinador (en realitat una xarxa d'ordinadors) més potent de l'estat. Depèn del Ministeri d'Hisenda. Guarda 50 dades de cada contribuent, actualment uns 22 milions de persones. Sobre aquells que han defraudat i han estat descoberts, *Rita* té 1.100 milions de dades. La seua capacitat de gestió és de 253 milions de dades per segon. Coneix quant guanyem, quin cotxe tenim, a més de qualsevol altra possessió com l'habitatge i amb qui vivim. També pot aportar informació sobre la nostra religiositat, mitjançant la clàusula que ens permet triar si volem que una part dels nostres impostos vagen a l'església catòlica.

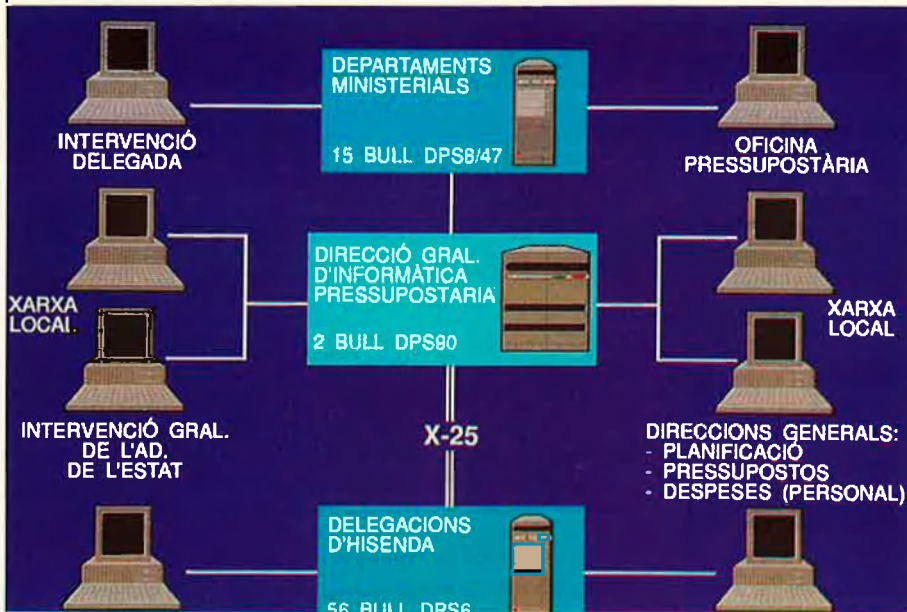
Duque de Ahumada. Depèn de la Guàrdia civil, en algunes coses repeteix la informació de *Berta*. Registra les llicències d'armes, les embarcacions esportives i totes les investigacions relacionades amb delictes de terrorisme i narcotràfic.

A banda d'aquests tres, hi ha altres ordinadors que controlen molta informació sobre nosaltres. Un dels més importants és del Ministeri d'Educació. Treballa amb les dades de més de vint milions de ciutadans. De cada alumne hi ha poocsats més de 38 dades, entre elles si ha anat a classe de religió o no. La importància dels expedients acadèmics ha estat demostrada en diversos afers de la política nord-americana on algun candidat ha hagut de retirar-se després que es fera públic que havia estat expulsat d'alguns col·legis o que li havia costat tres anys passar algun curs.

Telefònica també controla unes dotze dades dels seus 15 milions d'abonats. A més, compta amb una empresa de la seua propietat, Coditel, que es dedica a comercialitzar aquestes dades, mitjançant compra o lloguer. El comprador no ha de dir perquè les vol ni tampoc es compromet a no revendre'ls.

A més d'aquests, hi ha també el registre de les empreses públiques o semipúbliques com les del gas, l'aigua o l'electricitat i els de les grans empreses bancàries, de targetes de crèdit de viatges o de transport, a més de les companyies d'assegurances mèdiques que ens demanen dades que haurien de ser secretes amb absoluta impunitat. Totes aquests registres tenen informacions que podrien convertir-se en un perill cas de canviar de mans o de connectar-se casualment amb alguna altra base de dades.

J.S.

L'estructura de la Rita.

dir que les cintes informàtiques foren copiades i traslladades als ordinadors de la policia per tal d'"analitzar la informació continguda".

UNA LLEI NECESSÀRIA

La "connexió" Rita-Berta no és més que un dels punts de discussió per a la CLI que ara centra les seues activitats en el seguiment del cas Publigest i en el debat parlamentari sobre la Llei Orgànica de Regulació del Tractament Informàtic de Dades de caràcter personal (LORTAD). La legislació espanyola sobre la protecció de dades és, encara, pràcticament inexistent. A hores d'ara, i mentre altres països no tenen un número al carnet d'identitat i la constitució portuguesa prohibeix l'atribució d'un número nacional únic als ciutadans, la llei espanyola no té més que una vaga base que impedeix atemptar contra la intimitat amb les dades.

L'article 18.4 de la Constitució indica que "la llei limitarà l'ús de la informàtica per a garantir l'honor i la intimitat personal i familiar dels ciutadans i l'exercici ple dels seus drets". Com que aquesta llei prevista, la LORTAD, encara es troba en procés de discussió, l'únic suport legal amb què compta la CLI en el cas Publigest és la Llei Orgànica sobre Protecció Civil del dret a l'honor, a la intimitat personal i familiar i a la pròpia imatge, de difícil aplicació en aquests casos.

El debat sobre la LORTAD tot i que es troba en procés, encara que les esmenes

a la totalitat, basades en les consideracions que la CLI ha suggerit als partits, ja han estat denegades amb els vots a favor de tota l'oposició i en contra del partit socialista. Alguns dels punts de debat són: l'adscripció de l'Institut Nacional d'Estadística al Ministeri d'Hisenda, cosa que per a la CLI n'impedeix la independència, i l'elecció del responsable de l'agència de dades que segons l'avantprojecte hauria de ser triat pel govern mentre que per a l'oposició hauria de ser triat pel Parlament. No obstant això, la publicitat del cas Publigest i els compromisos europeus obliguen el govern a donar-se pressa en l'aprovació d'una llei més que urgent.

L'estat espanyol necessita aprovar la LORTAD per tal de poder arribar a l'Europa sense fronteres de 1993. En el conveni firmat a la ciutat belga de Shenguen per tots els estats membres de la CEE, els respectius governs es comprometeren a connectar els seus sistemes informàtics com una alternativa de control dels delinqüents a la desaparició de fronteres. Aquest conveni exigia també l'existència d'una llei en cada estat que garantira que aquesta connexió no atemptaria contra la intimitat dels ciutadans europeus. Els ordinadors espanyols que seran connectats al super sistema informàtic europeu, que actualment es troba en procés de construcció a Estrasburg, són la Berta i el Duque de Ahumada. El Duque de Ahumada és l'ordinador central de la Guàrdia Civil, i arxiva les dades relatives a delictes de narcotràfic, terrorisme i altres, al mateix

temps que té el registre oficial de totes les armes de l'estat. A través de la connexió europea totes dues organitzacions podran tenir accés a les informacions respectives i, al mateix temps, les dades de terroristes i de ciutadans amb document d'identitat estaran en el mateix sac. Aquesta mateixa ubicació no hauria de sorprendre en excés ja que, com indiquen alguns experts consultats per EL TEMPS: "El DNI és absolutament políciac. El fet que hi haja l'empremta digital, el número, i ara la banda magnètica no és més que una manera de fitxar el presumpte delinqüent".

La LORTAD haurà de preveure moltes situacions perquè és ben difícil controlar la informació amb una tecnologia sempre en canvi. Les maneres d'obtenir informació són innumbrables. Les enquestes oficials, el padró municipal, el cens electoral, a què té dret qualsevol partit polític que es presente a unes eleccions són les maneres més comunes però també hi ha el registre dels col·legis professionals que obliguen els metges, per exemple, a rebre tones de publicitat de laboratoris, les butlletes per a demanar propaganda o efectuar una compra o les firmes fetes per a qualsevol causa política.

L'equilibri entre la intimitat i la informació necessària per al comerç sembla difícil. A diversos països europeus existeixen les anomenades llistes Robinson, a les quals s'adscriuen les persones que no desitgen rebre publicitat a casa. Aquesta és la proposta que l'Asociación Española de Marketing Directo vol aplicar a l'estat espanyol. Les associacions d'usuaris, però, es neguen en rodó; tal com alguns responsables van manifestar a EL TEMPS: "Les llistes Robinson són una altra manera de controlar el ciutadà. El més normal no és dir qui no vol ser molestat sinó tot el contrari, és a dir, que qui vulga rebre informació comercial que done el seu nom per a una llista. És el procés més normal".

El debat acaba d'arribar al nostre país i encara li queda molta vida. Els centres oficials han començat a limitar la venda de llistes però encara és una pràctica comuna. Fa un parell de mesos l'Ajuntament d'Elx va ser denunciat per haver venut al preu de 300.000 pessetes el cens de vehicles amb el nom, cognoms i domicili dels propietaris a una empresa d'assegurances. No és més que un exemple d'una pràctica molt comuna que pot arribar a tenir efectes insospitats per a nosaltres qualsevol d'aquests dies.

Jordi Sebastià